

–COMENTARI: *Quin desvetllar-me*–

Joan Salvat–Papasseit va néixer a Barcelona al final del segle XIX. Els seus orígens familiars el remeten a les terres del camp de Tarragona. El pare era fogoner de vaixell i morí quan el poeta tenia set anys. Aquest ofici, el món mariner, van influir d'una manera molt directa en la poesia de Salvat. A causa de la miserable situació familiar, Salvat va acollir–se a la beneficiència i va residir des dels set anys fins als tretze a l'Asilo Naval Español, instal·lat en la coberta de diversos vaixells ancorats al port de Barcelona. No cal dir que la formació escolar va ser, en aquestes circumstàncies, ben precària.

Als tretze anys, Salvat es va haver de posar a treballar. Freqüentava l'Ateneu Enciclopèdic Popular; fundà el Grup Antiflamenquista Pro Cultura; i començà a col·laborar en les revistes *Los Miserables* i *Justicia Social* de Reus, amb uns escrits encesos de contingut anarquista, socialista, o simplement militant en la lluita contra la injustícia, signats amb el pseudònim de Gorkiano (que en rus vol dir amarg), en clar homenatge a l'escriptor Gorki, un dels autors que més l'influïren.

El moralista social que fou Salvat en aquests primers anys va entrar en un període de crisi, que va esdevenir decisiu. En la cruïlla entre dos possibles projectes –el moralista regeneracionista o el poeta–, Salvat escollí el camí de la poesia i, per tant, de l'experiència avantguardista. Al voltant de l'any 1916, va escriure els primers versos en català.

En aquesta època inicià també el festeig amb Carne Eleuterio, la qual més tard es convertí en la seva dona. El condemnaren a dos mesos i un dia de presó –condemna que no complí– per un dels articles publicats a *Los Miserables* (1916).

Salvat evolucionava ideològicament com a poeta que es va depurant, alhora que la tuberculosi que patia també seguia el seu curs. D'una banda es va anar allunyant del socialisme i professava un individualisme vagament anarquista; de l'altra, publicà el primer poema avantguardista, un poema pragmàtic: *Colimna vertebral: sageta de foc*.

L'any 1918 anà a viure a Sitges. Però l'estiu d'aquell mateix any se li manifestà la primera crisi forta de la malaltia, la qual cosa el va obligar a abandonar Sitges i a iniciar la primera d'un seguit de cures de repòs finançades per amics i protectors. Finalment, fixà la seva residència a la Barceloneta, on van néixer les seves filles Núria (1919) i Salomé (1922).

L'any següent, el 1920, féu una breu estada a París, que si bé serví per inspirar–li alguns poemes més o menys avantguardistes, sembla que marcà l'inici d'un decantament progressiu de la seva poesia cap a la cançó i la tradició. Aquest mateix any publicà *Contra els poetes amb minúscula. Primer manifest futurista català*, en el qual expressava, potser d'una manera imprecisa però amb una coherència total, la seva ideologia: es declarava contrari a les realitzacions concretes de la lluita social en els partits polítics, del cristianisme en les esglésies i de la poesia en els poetes amb minúscula. I és que la posició de Salvat davant l'obra estètica era, abans que res, moral.

Finalment, s'instal·là al carrer de l'Argenteria, davant de Santa Maria del Mar, en una estança llòbrega i trista. Els darrers mesos de la seva vida els passà al llit. Malgrat la mort imminent i la de la seva filla Núria, Salvat encara considerava la seva situació com un regal.

Joan Salvat–Papasseit va morir el 7 d'agost de 1924.

Efectivament, Salvat parla d'allò que ha viscut, fins i tot que ha desitjat. La misèria, la malaltia i la impotència el fan parlar de llibertat, de somni d'optimisme vital. La poesia funciona com a sortida individual que li

permet transformar la realitat deprenent que el constitueix, i fins viure i veure aquesta realitat com un obsequi que l'il·lusió, l'intriga, l'excita i el commou infinitament.

El poema *quin desvetllar-me* (secció XVII; El somni i la rosada) correspon al llibre de Joan Salvat-Papasseit *El poema de la rosa als llavis*, publicat a Barcelona l'any 1923. El poetavantguardistacatalà, segons el títol que s'atribuï ell mateix, compon en aquest llibre una de les històries d'amor eròtic més intenses de la literatura catalana. Es tracta d'un recull de poemes que descriuen amb delicadesa i claredat la història de la passió amorosa entre una noia debutant en l'amor i el poeta que la guia en el seu aprenentatge. La història es narra des dels inicis de la seducció fins a la culminació del desig i la inevitable separació dels amants. Aquest poema únic, com el seu propi nom indica, està format per 31 poemes agrupats en 20 seccions.

Tenint en compte que les acotacions geogràfiques i cronològiques de la història són gairebé inexistentes, és difícil trobar-hi correspondències biogràfiques reals. La noia dels poemes de vegades parla en francès, és situada al port de Marsella i el poeta li escriu una *carte-lettre* a l'altra banda de la serra, potser el Pirineu. Especulacions més o menys justificades la identifiquen amb una coneixença que salvat va fer durant el seu internament en un sanatori francès l'any 1922. Potser salvat visqué amb intensitat una aventura amorosa els darrers anys de la seva vida, o potser imaginà amb força aquesta aventura perquè necessitava viure-la, i la poesia li permetia elevar-se per damunt de la vida frutadora i limitada. En definitiva, *El poema de la rosa als llavis* és la narració emocionada d'una experiència amorosa i eròtica, en què es magnifica el goig sexual i es descriuen els moviments més íntims a través d'unes imatges netes i lluminoses. És un cant esperançat a la vida, i enamorat, ja que salvat estava convençut que el motor i la força de l'univers era l'amor.

La majoria de poemes del llibre respon a unitats mètriques tradicionals i a composicions clàssiques no sempre prou ben resoltes –corrandes, madrigals, cançons, etc.–, que sovint es presenten sota una aparença d'audàcia tipogràfica –trencament del vers, parèntesi, tipus de lletra diversos, etc.–, més ingènua que no pas subversiva. Aquesta barreja d'elements vells i nous dona una personalitat singular a l'expressió formal del recull. Dels elements avantguardistes, cal destacar els dos cal·ligrames, els quals, a més de la plasticitat, recorren a diferents tipus de lletra i, sobretot, al color de la tinta com a elements simbòlics i decoratius.

El moment al que es refereix el poema és quan el jo poètic tot just a assolit el goig de fer l'amor amb l'amiga i jeu al costat de la noia. En quant a l'estructura externa s'observa que extracta de tres quartets decasíl·labs amb cesura de quatre més sis, encara que hi ha tres versos que no segueixen aquest esquema: versos 1, 6 i 12. Trobem que hi ha rima encadenada i assonant ABAB...

Pel que fa al contingut podríem dividir el poema en tres parts, que són les tres estrofes. En la primera part el poeta ens mostra la situació. Després d'haver fet l'amor amb l'amiga, el poeta la contempla. Per aquest ara és per la que trobem una mica de descripció, com és quan la compara amb la pluja, símbol de purificació. A més trobem alguns indicis de que la parella es separarà imminentment. Al principi del llibre el poeta explica que vol abandonar la ciutat per dedicar-se en cos i ànima a l'amor. En els següents poemes, mentre hi és amb la noia, no fa referència a cap mot relatiu a la ciutat o elements mecànics. En aquest cas tornem a trobar paraules relacionades amb l'avantguardisme, com és el cas de, al vers 2 *fanal*, o ja al vers 3, en que nombra la ciutat directament.

En la segona estrofa Salvat fa un vot de fidelitat a l'amiga i ens parla d'un secret que Ella guarda, que no és més que el seu sexe i la seva virginitat, i el compara amb la mirada. Aquesta comparació és molt relevant ja que el poeta sempre explica que el que captiva d'una dona és la mirada, i els homes queden atrapats en aquesta pressió que és l'esguard. Observem que això a que hem fet referència es tracta a la tercera part.

En la següent estrofa, la tercera i última, el poeta torna a parlar de l'amiga i del seu secret, però en aquest cas ja ens deixa clara la donació absoluta per part d'Ella, i torna a repetir que el te captivat. En aquesta part trobem un paral·lelisme entre l'acte sexual i el moviment dels vaixells quan topen amb les onades.

Cal destacar el contrast de colors que Salvat a fet servir en aquest poema. D'una banda, trobem que al principi la noia era de color nacre, casi blanc, en alusió a la puresa que ell tant destaca. A més observem que el verb està en passat, *era un fanal...*, el que vol dir que la noia ja no és verge. Més endavant el color canvia i passa a ser el negre, tot el contrari: *–però el teu secret, negre negre, em té tot!*.

Pel que fa a l'avantguardisme, moviment al que Salvat pertanyia, trobem gaires característiques relatives a ell. D'una banda, en quant a estètica, l'espai en blanc que hi ha en el vers cinc, separant els dos hemistiquis. També són avantguardistes el guionet, versos 3 i 12; els dos punts, encara que siguin aclaratoris, versos 2 i 11. En definitiva, el desig per trencar amb les formes establertes per la tradició.

En relació al contingut trobem alguns mot referits, sobretot, al futurisme, com són *fanal* o *ciutat*. També hi ha referits a elemente maquinistes: *nitra, iol*.

En definitiva, cal dir que aquest poema de Joan Salvat–Papasseit és una clara mostra de la poesia d'aquest autor i de la seva trajectòria.

1608 paraules